

YOSHLARNING HUQUQIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH, MAFKURAVIY
IMMUNITETINI TARBIYALASH MASALALARI

Murodova Shaxnoza Ravshanovna

Buxoro viloyat Buxoro tuman 3IDUM huquq fani o'qituvchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish haqida fikr-mulohazalar keltirildi.*

Kalit so'zlar: *mustaqillik, davlat, ta'lim, huquq, madaniyat, shaxs, jamiyat.*

O'zbekiston Respublikasi o'z Mustaqilligining dastlabki kunlaridan boshlab yosh avlodning barkamolligi, mustaqil fikrli va mas'uliyatli bo'lishi hamda milliy istiqlolni qadrlash, milliy qadriyatlarga chuqur hurmat, vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, jismonan va ma'nan sog'lom bo'lishi uchun bir qator tizimli ishlarni amalga oshirdi. Shu bilan birga, ularning haq-huquqlari, qonuniy manfaatlarining himoyasini ta'minlash maqsadida huquqiy asoslar ham yaratildi.

Yoshlarning haq-huquqlari ta'minlanishi uchun nafaqat davlat organlarining kafolati, balki yoshlarning huquqiy ongi va madaniyati darajasi ham katta ahamiyatga ega. Yuridik fanlari nomzodi, dotsent N. Saburov fikricha, "huquqiy ong - bu ijtimoiy ongning shakllaridan biri bo'lib, kishilarda huquqqa, qonunchilikka, huquq-tartibotga va boshqa huquqiy hodisalarga nisbatan bo'lgan g'oyalar, his-tuyg'ular, tasavvurlar yig'indisidir"[3]. Huquqiy madaniyat uchun huquqiy ong zaruriy element ekanligini hisobga olgan holda shuni e'tirof etish kerakki, huquqiy ong bo'lishi uchun avvalo huquqiy savodxonlik juda zarurdir. Huquqiy savodxonlik fazilati shaxs - jamiyat -davlat munosabatlariga muhim ta'sir ko'rsatadi, hayotda mehnat faoliyatida yoki boshqa bir sohada yuzaga keladigan muammolarni adolatli va xolis hal qilish imkonini beradi[4]. Yoshlar orasida huquqiy savodxonlikning pastligi nafaqat, ularning o'zlari uchun, balki jamiyat va davlat uchun ham zararlidir. Huquqiy savodxonlikning yetarli emasligi yoshlarning o'z huquqlaridan to'laqonli foydalana olmasliklariga, majburiyatlaridan bexabar qolishlariga sabab bo'ladi. Majburiyatlardan bexabarlik yoki harakatlarining huquqiy oqibatini anglamaslik bugungi kunda yoshlar orasida huquqbuzarliklarning sodir bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Biz huquqiy-demokratik davlat qurishni oldimizga maqsad qilgan ekanmiz, buning uchun huquqiy ongi va madaniyati yuksak yoshlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunga esa huquqiy savodxonlikni oshiribgina erishishimiz mumkin. Qisqasini aytganda, "Faqat chuqur o'ylangan va tezkor davlat siyosatigina yoshlarning huquqiy madaniyatini ko'tara oladi va ularning huquqiy ongi darajasini yuksaltirishga yordam beradi"[6].

Yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish yo'lida Mustaqillik davrida qator tadrijiy islohotlar amalga oshirildi. Yuqorida ta'kidlanganidek, yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida bir qancha qonun va qonunosti hujjatlari qabul qilindi. Bular sirasiga "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Milliy dasturi", O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston Yoshlar Ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini o'rganishni tashkil etish to'g'risida"gi Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining

“Yoshlarning huquqiy ta’limini takomillashtirish kompleks dasturi to’g’risida”gi Qarori kabilarni kiritish joiz. Bu qonun hujjatlarining ijrosi sifatida qator amaliy ishlar qilinmoqda. Masalan, Adliya vazirligi huzurida 2009-yilda tashkil etilgan yosh huquqshunoslardan iborat “Huquqiy targ’ibot guruhi” faoliyati e’tirofga loyiq. Ma’lumot o’rnida keltirish joizki, shu paytgacha bu targ’ibot guruhi respublikamizning 70dan ortiq tumanlariga borib, 62 mingdan ortiq yoshlar bilan uchrashuvlar o’tkazdi, ularning huquqiy savodxonligini oshirishga katta hissa qo’shdi. Shu bilan birga, har yili o’tkazib kelinayotgan “Siz qonumni bilasizmi?”, “Huquq bilimdonlari” kabi ko’rik tanlovlar, fan olimpiadalari ham yoshlarning huquqiy savodxonlikni oshirishga bo’lgan qiziqishlariga sabab bo’lmoqda. Yangi qabul qilinayotgan qonunlarning yoshlar hayotiga ta’siri katta, albatta. Ularning bu qonunlar haqida axborot olishlari, undagi normalarga tushuntirishlar talab qilish huquqi ham qonunan mustahkamlangan[7].

Bu borada olib borilayotgan islohotlarning yanada samarali bo’lishi ko’p jihatdan chuqur o’ylanganligi va tizimlilikiga bog’liqdir. Shuni e’tiborga olgan holda biz yoshlar orasida huquqiy savodxonlikni oshirish masalasi bo’yicha bir qancha takliflarni bildirmoqchimiz.

Avvalo, shunga e’tibor qaratish kerakki, yetarli huquqiy ta’lim-tarbiyagina huquqiy savodxonlikka olib boradi. Shu boisdan, pedagogika oliygothlarida “huquqshunoslik pedagogikasi” fakultetlarini tashkil etish maqsadga muvofiq bo’lgan bo’lar edi. O’z navbatida esa, umumiy o’rta ta’lim va oliy ta’lim muassasalarida “Huquqshunoslik” fani dars soatlarini optimal darajada ko’paytirish ham lozim. “Huquqshunoslik” faniga ixtisoslashtirilgan sinflarning bo’lishi ham foydali bo’ladi.

Huquqiy ta’lim-tarbiyani maktabgacha ta’lim muassasasidan boshlash samarali bo’ladi, degan fikrdamiz. Zero, bu yoshdan boshlab bolalarga konstitutsiya, qonun, fuqarolik, huquq, majburiyat kabi tushunchalarni singdirish lozim. Huquqiy ta’limning bunday izchilligi shunisi bilan ahamiyatlilik, bunda doimiy auditoriya mavjud bo’lib, huquqiy savodxonlikka erishishning tadrijiyligi ta’minlanadi.

Shu qatorda, yoshlarning huquqiy ta’lim-tarbiyasini rivojlantirishning hududiy dasturlarini yaratish davri keldi, deb hisoblaymiz. Viloyat va tumanlar miqyosidagi, o’ziga xos dasturlarning bo’lishi yoshlar orasida huquqiy savodxonlik ko’lamining oshishiga olib keladi, degan fikrdamiz. Masalan, “Yosh huquqshunos” nomli tuman hokimi mukofoti, “Konstitutsiya bilimdonlari” nomli viloyat hokimi kubogi kabi yangicha tadbirlar yoshlar orasida huquqiy bilimlarga qiziqishning yanada oshishiga olib kelishi mumkin. Keyingi taklifimiz shundan iboratki, yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirishga “davlat – ota-ona – maktab – huquqni muhofaza qiluvchi organlar” tizimini joriy qilish lozim. Bunda davlat joylarda shart-sharoit yaratib bersa, o’quv muassalari tadbirlarni tashkillashtiradi va ota-onalar bolalarni jalb qilishadi. Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning xodimlari esa tizimli tarzda yoshlarni o’z huquqlarini himoya qilishda kerak bo’ladigan huquqiy bilimlar bilan tanishtirib boradilar. Bu tadbirlar suhbat, munozara, taqdimotlar, filmlar namoyish qilish kabi ko’rinishlarda o’tkazilishii mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, yoshlardagi yuqori huquqiy savodxonlik demokratik-huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu qatorda, bugungi islohotlarning mohiyatini tushunishda, ularni amalga oshirishda yoshlarning yanada faol ishtirokini ta’minlaydi. Bu darajaga esa tizimli va doimiy huquqiy tarbiya orqali erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- [1] <http://uza.uz/uz/society/yoshlarga-oid-davlat-siyosatining-huquqiy-asosi-21-09-2016>
- [2] O'zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonuni// “Xalq so'zi”: 15.09.2016dagi №182 (6617)-son
- [3] Saburov N., Saydullayev Sh. Davlat va huquq nazariyasi / O'quv qo'llanma. - Toshkent: TDYI, 2011. 74-bet.
- [4] Amirov Z. “Huquqiy xabardorlikni oshirish huquqiy ong va madaniyatni yuksaltirish vositasi sifatida” // Jamiyat va boshqaruv -2015. №3
- [5] <http://www.srdlawnotes.com/2016/03/legal-literary-and-objects-of-legal.html>
- [6] http://e-notabene.ru/pp/article_11130.html
- [7] O'zbekiston Respublikasining “Huquqiy axborotni tarqatish va undan foydalanishni ta'minlash to'g'risida”gi Qonuni, 13-, 21- moddalar // http://lex.uz/pages/getpage.aspx?lact_id=3329163